

Токай Марта Дмитрівна,

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Нечваль Анна Олегівна,

викладач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КРИМІНАЛІСТИНОЇ ТЕХНІКИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

У сучасних реаліях воєнні злочини є одним із найтяжчих міжнародних правопорушень, що посягають на основоположні норми гуманітарного права. В умовах збройної агресії проти України питання належного документування, збору та збереження доказів воєнних злочинів набуває особливої актуальності. Ефективне розслідування таких злочинів потребує поєднання класичних криміналістичних методів з сучасними технологіями цифрової фіксації та міжнародними стандартами доказування.

Основним завданням криміналістики є забезпечення повноти та достовірності доказової бази. У контексті розслідування воєнних злочинів, першочерговими тактико-криміналістичними заходами є ідентифікація місця події та постраждалих осіб, фіксація руйнувань, пошук тіл загиблих, зразків боєприпасів, збирання фото- та відеоматеріалів тощо. Разом із тим, суттєвою проблемою є те, що за умов порушення територіальної цілісності України, значна кількість кримінальних правопорушень вчиняється саме в зонах активних бойових дій, що унеможливує як фізичну присутність слідчої-оперативної групи на місці події, так і здійснення належної фіксації доказів.

Під час визначення доцільності проведення слідчих (розшукових) дій необхідно враховувати специфіку кожної ситуації, рівень загрози та можливі наслідки, адже в умовах обмежених ресурсів та високого рівня небезпеки на територіях активних бойових дій раціональне використання ресурсів,

мінімізація ризиків та забезпечення безпеки усіх учасників є ключовими чинниками.

Аналіз сучасних криміналістичних методів збору, фіксації та дослідження доказів під час розслідування воєнних злочинів надає змогу визначити шляхи удосконалення практики документування таких злочинів відповідно до міжнародних стандартів і умов воєнного стану в Україні.

З початком повномасштабної війни та введенням воєнного стану в Україні, з метою забезпечення ефективного та оперативного здійснення кримінального провадження, виникла необхідність розробки та адаптації до сучасних умов засобів криміналістичної техніки та заходів криміналістичної тактики. До найчастіше затребуваних правоохоронними органами, варто віднести наступні тактичні прийоми щодо використання засобів криміналістичної техніки:

- здійснення геолокаційного аналізу фото- та відео доказів, що підтверджують місце і час події;

- впровадження методів фотограмметрії та 3D-сканування для точного відтворення місця події;

- застосування концепції OSINT, з метою збору, аналізу та інтерпретації інформації з загальнодоступних джерел

- використання дронів для дистанційного збору візуальної інформації.

- проведення ДНК-експертиз для ідентифікації жертв і встановлення обставин їх смерті [5].

Основною вимогою, щодо впровадження у діяльність правоохоронних органів вищевказаних засобів та методів, є відповідність міжнародним стандартам. Дотримання даних положень, дозволить оперувати зібраною доказовою базою у Міжнародному кримінальному суді або національних судах інших держав, що є необхідним у контексті розслідування саме воєнних злочинів. Серед багатьох міжнародних стандартів зупинимось на положеннях, які стосуються використання засобів криміналістичної техніки та заходів криміналістичної тактики, а саме:

- Женевські конвенції та їхні Протоколи I-II – це міжнародні угоди, що спрямовані на захист жертв збройних конфліктів та визначають міжнародно-правові зобов'язання держав щодо розслідування та переслідування воєнних злочинів. Також зміст даного документу розкриває основні засади

кримінального провадження: дотримання гуманітарних принципів; об'єктивної фіксації подій, заборони будь-яких проявів дискримінації, забезпечення справедливості [3];

–Протокол Берклі – це один із найсучасніших документів, що регламентує збір, перевірку та зберігання відкритих цифрових даних як доказів. Даний нормативно-правовий акт окреслює основні положення щодо: етичних меж використання відкритих джерел; алгоритму верифікації відео, фото, геолокації та часових даних; вимог повної прозорості процесу збору доказів (опис інструментів, джерел, часу, обставин) тощо. У сучасних умовах значна частина доказової бази має цифровий характер – це фото, відео, аудіозаписи, супутникові дані, показання, зібрані за допомогою методу OSINT (Open Source Intelligence), або експертні висновки в електронній формі. Щоб ці дані були захищені, достовірні й придатні до судового використання, застосовуються цифрові реєстри та криптографічні методи захисту [4]. В Україні подібні функції реалізуються у рамках Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Підсумовуючи, варто зазначити, що проблемними аспектами діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану є: обмежений доступ до місця події; ризик знищення доказів на територіях активних бойових дій чи за умов оголошення повітряної тривоги у конкретному регіону; недостатня кількість спеціалістів, кваліфікованих відповідно до вимог воєнного стану; відсутність єдиної методики фіксації воєнних злочинів тощо. З метою подолання викликів сьогодення, що постали перед правоохоронними органами, доречним, на нашу думку, буде здійснення наступних заходів:

–розроблення нормативно закріплених стандартів документування воєнних злочинів;

–підготовка спеціалізованих груп криміналістів та судових експертів, кваліфікованих щодо роботи в умовах воєнного стану;

–нормативне врегулювання та контроль за неухильним дотриманням заходів особистої безпеки усіх учасників слідчо-оперативної групи;

–впровадження міжнародно-правових стандартів при роботі з доказами, для подальшого їх пред'явлення у Міжнародному кримінальному суді або національних судах інших держав.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.11.2025).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigation. United Nations. New York and Geneva. 2022. URL : https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-01/ОНCHR_BerkeleyProtocol.pdf?utm_source=chatgpt.com
5. Автоматизована інформаційно-довідкова система “Інспектор-криміналіст”. Національна академія внутрішніх справ. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/insp_krym/technique/forensic_technique1_1.html

Толмачова Юлія Миколаївна,

здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Пиріг Ігор Володимирович,

професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу належить до найбільш суспільно небезпечних кримінальних правопорушень, оскільки створює реальну загрозу життю та здоров'ю людей, завдає значних матеріальних втрат і часто супроводжується прихованим способом учинення. *Підпал* – це